

Брюксел, 13.10.2021 г.
COM(2021) 660 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ,
ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪВЕТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И
СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ**

**Справяне с нарастващите цени на енергията: набор от мерки за действие и
подкрепа**

1. Въведение

Европейският съюз, подобно на много други региони по света, е изправен понастоящем пред рязко увеличаване на цените на енергията. Това предизвиква сериозно безпокойство у гражданите, предприятията и правителствата в целия ЕС, както и европейските институции.

Основната причина за това покачване е по-голямото световно търсене на енергия като цяло и на газ в частност във връзка с възстановяването. Колебания в цените на енергията е имало и в миналото, но днес ЕС излиза от кризата с COVID-19. Европейските домакинства и дружества ги грози перспективата за по-високи сметки за енергия във време, когато много от тях се намират в уязвимо положение заради загубата на доходи поради пандемията. Това може да се отрази на възстановяването, както и на неговото справедливо протичане и приобщаващ характер. Освен това съществува риск от подкопаване на доверието и подкрепата за енергийния преход, който е необходим не само за да се предотврати катастрофалното изменение на климата, но и за да се намали уязвимостта на ЕС на колебанията в цените на изкопаемите горива.

На първо място Европейската комисия иска да окаже помощ и да допринесе за действията за преодоляване на нежеланите последици за домакинствата и предприятията. Вслушвайки се в мнението на държавите членки и Европейския

парламент, тя изготви настоящото съобщение, за да бъдат приведени в действие и подкрепени подходящи мерки за намаляване на последиците от временното покачване на цените на енергията.

Рамката на политиката на ЕС дава възможност на държавите членки незабавно да предприемат набор от целенасочени мерки за защита на уязвимите потребители и за намаляване на последиците за промишлеността. Повечето държави членки вече обявиха мерки за справяне с текущата ситуация. Настоящият набор от мерки дава възможност за координиран подход за защита на тези, които са изложени на най-голям риск. Той е внимателно обмислен, така че да изпълнява целта за справяне с отрицателните последици от внезапния скок на цените и да гарантира достъпността във финансово отношение, без да фрагментира европейския единен енергиен пазар, нито да застрашава инвестициите в енергийния отрасъл и екологичния преход.

Въпреки че няма непосредствена опасност за енергийните доставки и пазарите очакват цените на едро на газа да се стабилизират на по-ниско равнище до април 2022 г., сигурността на доставките, запасите от газ и функционирането на пазара на газ трябва да се следят отблизо с оглед на приближаването на зимния сезон. В допълнение към краткосрочните мерки настоящото съобщение съдържа прогноза за координирани мерки, които Комисията обмисля да предприеме в средносрочен план с цел по-добра подготвеност за колебанията в цените на газа и намаляване на зависимостта на ЕС от изкопаеми горива.

2. Цени на енергията

Заради по-евтините горива, намаленото търсене и бързо развиващото се производство на енергия от възобновяеми източници цените на едро на енергията рязко спаднаха през 2019 г., а през 2020 г. отрицателните цени на електроенергията бяха повсеместно явление. Тази низходяща тенденция претърпя рязък обрат в хода на годината. Цените на едро на електроенергията се увеличиха с 200 % на годишна основа¹. Това на свой ред доведе до нарастване на цените на дребно, но в много по-малка степен (+ 9 % средно за ЕС до август 2021 г.²).

2.1. Каква е причината за сегашното рязко увеличаване?

Сегашното увеличаване на цените на електроенергията се дължи предимно на световното търсене на газ, което се покачва вследствие на набиращото скорост икономическо възстановяване. Нарастващото търсене не е съпроводено от по-голямо предлагане и последиците от това се усещат не само в ЕС, но и в други региони по света. Освен това идващите от Русия обеми газ са по-малки от очакваното, което води до затягане на пазара с приближаването на отоплителния сезон. Въпреки че Газпром изпълни дългосрочните си договори със своите европейски партньори, дружеството предложи много малък или не предложи никакъв допълнителен капацитет за

¹ В сравнение със средната цена през 2019 г. цените в началото на октомври 2021 г. се увеличиха със 166 % за показателя EP5 (DE, ES, FR, NL) и за пазара Nordpool (NO, DK, FI, SE, EE, LT, LV).

² VaasaETT (<https://www.vaasaett.com/>)

отслабване на натиска върху пазара на газ в ЕС. Забавената поддръжка на инфраструктурата по време на пандемията също ограничи предлагането на газ.

Цените на природния газ са основен фактор, определящ цените на електроенергията в по-голямата част от ЕС, и промените в тях допринасят най-много за настоящото поскъпване на електроенергията. Друга причина за повишаването на цените на електроенергията са **сезонните метеорологични условия** (ниското ниво на водата и слабия вятър през лятото). В резултат на това производството на енергия от възобновяеми източници в Европа намаля.

Цената на въглеродните емисии в Европа също нарасна драстично през 2021 г., макар и в по-малка степен, отколкото цената на газа. Ефектът от поскъпването на газа върху цената на електроенергията е девет пъти по-голям, отколкото ефекта от поскъпването на въглеродните емисии³. Цената на въглеродните емисии се повиши с около 30 евро на тон CO₂ тази година, като към момента тя е около 60 евро на тон CO₂. Увеличаването на цената се дължи на по-голямото търсене на квоти за емисии в резултат на засилената икономическа дейност след COVID-19 и очакванията, свързани с амбициозната цел за климата за 2030 г., но не само. Самите високи цени на газа са причина за поскъпването на въглеродните емисии, тъй като водят до по-голямо потребление на въглища за производството на енергия и следователно до по-голямо търсене на квоти за емисии. В схемата за търговия с емисии са предвидени защитни мерки за справяне с прекомерни колебания на цените. В сегашната ситуация обаче условията за задействане на тези мерки не са изпълнени⁴, но Комисията ще продължи да следи промените в цената на въглеродните емисии. Важно е да се отбележи, че цената на въглеродните емисии от схемата за търговия с емисии предоставя ключов стимул за преминаване към по-евтина енергия от възобновяеми източници, по-голяма енергийна ефективност и сгради с по-добри енергийни характеристики, както и към източници на енергия с ниски въглеродни емисии, което в по-дългосрочен план допринася за по-ниски цени на едро и намаляване на уязвимостта на глобални сътресения като сегашното.

³ От януари 2021 г. до септември 2021 г. цената в схемата за търговия с емисии се увеличи с около 30 евро за тон CO₂, което означава повишаване на разходите с около 10 евро за MWh за производството на електроенергия от газ (при ефективност от 50 %) и с около 25 евро за MWh за производството на електроенергия от въглища (при ефективност от 40 %). Това безспорно има по-малка тежест от наблюдаваното увеличение на цената на газа с около 45 евро за MWh през същия период, което води до допълнителни разходи за производството на електроенергия в размер на около 90 евро за MWh.

⁴ Съгласно член 29а от Директивата за схемата на ЕС за търговия с емисии ако в продължение на повече от шест последователни месеца цената на квотите надхвърля трикратно средната цена на квотите на европейския пазар на въглеродни емисии от двете предходни години, Комисията незабавно свиква заседание на комитета с държавите членки, за да бъдат обсъдени потенциални мерки.

Природният газ продължава да играе важна роля в енергийния микс на ЕС. Понастоящем той представлява около една четвърт от общото потребление на енергия в ЕС. В момента около 26 % от този газ се използват за производството на енергия (включително в централи за комбинирано производство на топлинна и електрическа енергия) и около 23 % — в промишлеността. По-голямата част от остатъка се използва от домакинствата и сектора на услугите, най-вече за отопление и охлаждане⁵. Въпреки че през последните години бяхме свидетели на преминаване към газ и енергия от възобновяеми източници, докато делът на ядрената енергия се запази около 25 % от електроенергийния микс, рязкото поскъпване на газа поне временно обърна тази тенденция и използването на въглища в някои държави членки беше възобновено, въпреки че въглищата създават по-висок интензитет на CO₂ за MWh.

През 2019 г. степента на зависимост на ЕС от вноса на енергия възлизаше на 61 % (56 % през 2000 г.). Заради голямата зависимост от внос⁶ икономиката на ЕС и ключови отрасли в Съюза са изложени на големи колебания в цените на изкопаемите горива, които се търгуват на световните пазари. Цените на газа нарастват в световен план, но това увеличение е по-съществено на регионалните пазари на нетни вносителите като Азия и ЕС. От началото на 2021 г. досега цените са нараснали три пъти в ЕС и повече от два пъти в Азия, докато увеличението в САЩ е само два пъти.

2.2. Последици от високите цени на енергията

⁵ Природният газ може да се внася в ЕС чрез газопроводи от източника или да се транспортира под формата на втечен природен газ (ВПГ). Запаси от газ трябва да се складираят с цел компенсиране на колебанията във всекидневното и сезонното търсене. Също така чрез тези запаси се осигурява газ в случай на смущения в доставките или особено голямо търсене. Основното предимство на складирането на запаси от газ е, че те се намират близо до потребителите и могат да бъдат доставени незабавно.

⁶ Нефт (97 %), въглища (44 %) и газ (90 %).

Днешните високи цени на газа и електроенергията се отразяват на повечето държави членки, макар и в различна степен и по различно време. Връзката между цените на

Промени в цените на газа и електроенергията през 2019—2021 г.														
	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV
Продажба на едро на газ ¹	592 %	159 %	565 %	554 %	559 %	264 %	100 %	11 %	370 %	562 %	N/A	406 %	N/A	271 %
Продажба на дребно на газ ²	38 %	23 %	7 %	51 %	5 %	-12 %	0 %	28 %	4 %	25 %	5 %	14 %	N/A	25 %
Продажба на едро на електроенергия ³	306 %	122 %	227 %	245 %	259 %	151 %	343 %	121 %	271 %	281 %	153 %	210 %	N/A	153 %
Продажба на дребно на електроенергия ²	21 %	8 %	15 %	16 %	5 %	23 %	14 %	19 %	-8 %	5 %	3 %	-2 %	-2 %	4 %
	LT	LU ⁴	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	EU ⁵
Продажба на едро на газ ¹	283 %	572 %	410 %	N/A	572 %	462 %	504 %	0 %	-41 %	52 %	37 %	289 %	7 %	429 %
Продажба на	8 %	17 %	-6 %	N/A	29 %	19 %	-2 %	-4 %	103 %	-1 %	-8 %	N/A	6 %	14 %

едро и цените на дребно е различна във всяка държава членка и зависи от регулирането и образуването на цените на дребно и от енергийния микс. Обикновено цената на едро участва в образуването само на една трета от крайната цена, като останалото са разходи за пренос и разпределение, данъци и налози. При равни други условия, когато газът има по-голям дял в енергийния микс, цените на дребно са засегнати в най-голяма степен; когато цените на дребно са по-тясно свързани с цената на едро в техните договори, последиците бяха усетени по-рано. В държавите членки, при които дългосрочното договаряне е по-разпространено, се очаква въздействието от по-голямото увеличаване на цените да се усети с по-бавно през идните седмици и месеци.

дребно на газ ²															
Продажба на едро на електроенергия ³	154 %	259 %	143 %	171 %	273 %	258 %	83 %	271 %	121 %	151 %	206 %	83 %	135 %	230 %	
Продажба на дребно на електроенергия ²	17 %	7 %	-5 %	0 %	-20 %	14 %	3 %	-4 %	48 %	5 %	9 %	5 %	17 %	7 %	

¹ **Източник:** Данни от центровете и Евростат (последни налични данни). Последните налични данни са от септември 2021 г. за държавите с функциониращ център (BE, BG, CZ, DK, DE, EE, ES, FR, IT, LV, LT, HU, NL, AT, PL, FI).

За останалите държави членки данните са от юни 2021 г. (Евростат) с изключение на SE (май 2021 г.)

² **Източник:** VAASAETT (септември 2021 г.).

³ **Източник:** ENTSO-E и множество източници (септември 2021 г.).

⁴ Данните относно продажбите на едро за Люксембург се основават на данните на Германия за електроенергията и на данните на Нидерландия за газа.

⁵ За изчисляване на референтните показатели за ЕС са използвани различни приблизителни стойности въз основа на наличните данни.

Неотдавнашното покачване на цените се отразява на всички, но домакинствата в положение на енергийна бедност, домакинствата с ниски доходи и домакинствата с по-ниски средни доходи са най-засегнатите, тъй като изразходват значително по-висок дял от доходите си за енергия⁷. Комисията следи отблизо въпроса за енергийната бедност. Въз основа на последните налични данни около 7 % от населението на ЕС-27 през 2019 г., т.е. 31 милиона души, не са били в състояние да отопляват дома си достатъчно, като се наблюдават съществени разлики между групите доходи и държавите членки. Освен това 6 % от населението на ЕС са живеели в домакинства с просрочени задължения по сметки за комунални услуги.

Последиците върху обществото и разпределението зависят от действащите договори и регулаторните уредби, включително от наличието на мерки, защитаващи по-специално уязвимите и засегнатите от енергийна бедност потребители. Тези защитни мерки могат да бъдат предвидени в социалната и публичната политика, например социални тарифи, или да бъдат под друга форма в съответствие с вътрешния енергиен пазар на ЕС, а именно Директивата за електроенергията⁸, Директивата за газа⁹ и насоки на Комисията¹⁰.

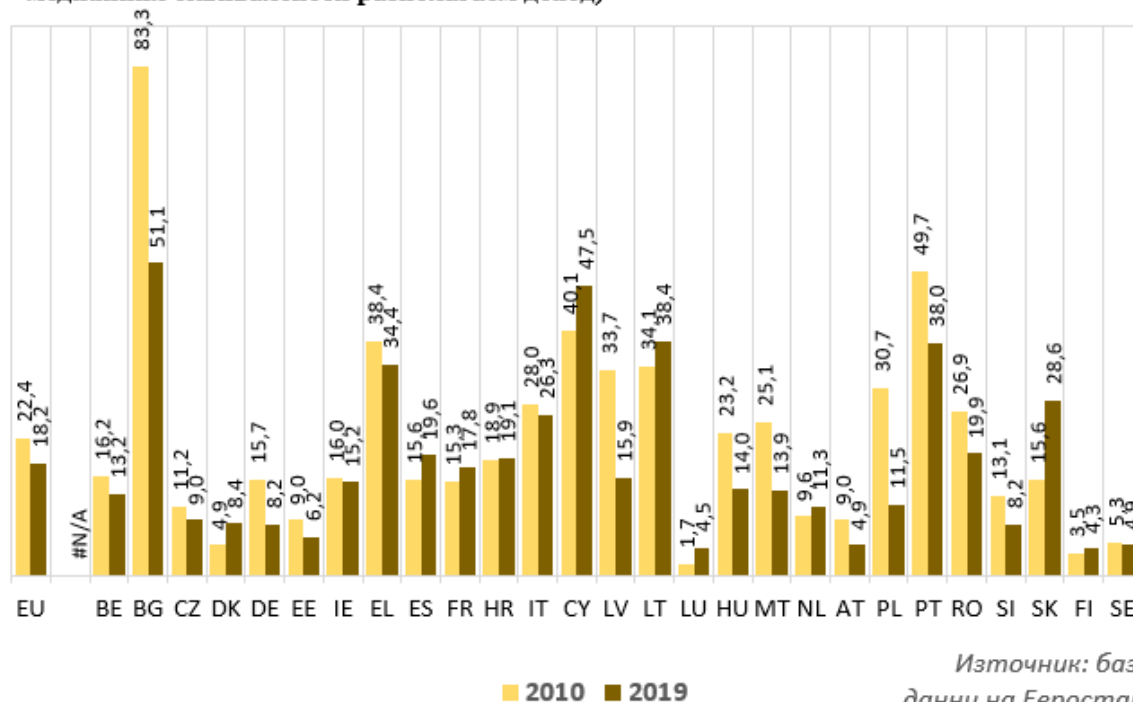
⁷ По време на COVID-19 делът на засегнатите от енергийна бедност през 2020 г. нарасна в 8 държави членки спрямо предходната година (от 21 държави членки, за които има налични данни) и намаля в 13 държави членки, включително в петте държави членки, в които делът на засегнатите от енергийна бедност надхвърляше 15 % през 2019 г. (България, Гърция, Кипър, Литва и Португалия).

⁸ Директива (ЕС) 2019/944 на Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 г. относно общите правила за вътрешния пазар на електроенергия и за изменение на Директива 2012/27/ЕС.

⁹ Директива 2009/73/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 13 юли 2009 г. относно общите правила за вътрешния пазар на природен газ и за отмяна на Директива 2003/55/ЕО.

¹⁰ Вж. Препоръка (ЕС) 2020/1563 на Комисията от 14 октомври 2020 г. относно енергийната бедност.

Невъзможност за адекватно отопляване на жилището (% от населението под 60 % от медианния еквивалентен разполагаем доход)

Поскъпването на газа и електроенергията също може да има сериозни последици за промишлеността и МСП. Последствията от високите цени на енергията се усещат неравномерно в различните отрасли — покачването на цените възпрепятства производствения процес в промишлените отрасли, докато отражението върху услугите е по-ограничено. Настоящата ситуация допълнително отежнява проблемите с ликвидността след COVID-19 за някои предприятия, особено за МСП, като ефектът е различен в различните отрасли.

Високите цени на енергията засягат световните и европейските вериги на доставка, като последиците се отразяват на производството, заетостта и цените. Енергоемките отрасли¹¹ са тежко засегнати. Пример за това е отрасълът на торовете. Заради силната си зависимост от природния газ като суровина производството в отрасъла стана нерентабилно и поради това намаля значително през последните седмици. Това от своя страна се отразява на работните места в отрасъла. Освен това се очаква по-слабото производство на торове да доведе временно до поскъпване на храните или до по-ниски маржове за хранителната промишленост.

Също така поскъпването на енергията се отразява значително и непосредствено на транспортния отрасъл и мобилността, водейки до по-големи разходи за шофьорите, пътниците и ползвателите на товарни превози.

¹¹ Разходите за енергия съставляват значителна част от производствените разходи в някои подотрасли, например 71 % от производствените разходи при торовете, 40 % при първичния алуминий, 31 % при цинка и 25 % при плоското стъкло.

Вследствие на високите цени на енергията в световен мащаб доставките на суровини и компоненти могат да намалее заради намаленото производство. Това на свой ред временно се отразява на множество производители в ЕС, които зависят от тези компоненти и материали. Примери за това са магнезият и автомобилната промишленост в ЕС.

Що се отнася до **макроикономическото отражение**, рязкото увеличение на цените на енергията допринесе за по-високата инфлация. След няколко години на затишие инфлацията отбелязва значителен растеж в ЕС и множество напреднали икономики от началото на годината. Това се дължи най-вече на преходни фактори, включително покачване на цените на някои стоки спрямо рекордно ниските им нива или спрямо нивата преди пандемията и прекъсване на доставките на някои стоки. Тъй като се очаква тези фактори да бъдат преходни, прогнозите са, че инфлацията ще намалее отново през следващата година.

Като цяло икономиката на ЕС се възстановява по-бързо от очакваното и е готова за траен растеж в краткосрочен план. Първичните ефекти върху фискалното салдо ще зависят от степента, с която нарастват фискалните приходи вследствие на събирането на по-голямо ДДС върху енергийните продукти и по-високите от очакваното приходи от търгове за квоти за емисии, от една страна, и от мащаба на мерките за защита на крайните потребители, от друга страна, по-специално отпускането на бюджетни средства за най-уязвимите домакинства или намаляването на ДДС.

2.3. Тенденции и очаквания

Според текущите пазарни очаквания относно енергийните продукти¹² **покачването на цените вероятно е временно**. Очаква се цените на едро на газа да се задържат **високи през зимните месеци и да започнат да намаляват от април 2022 г. нататък**. Въпреки това цените ще продължат да бъдат по-високи от средното през последните години¹³.

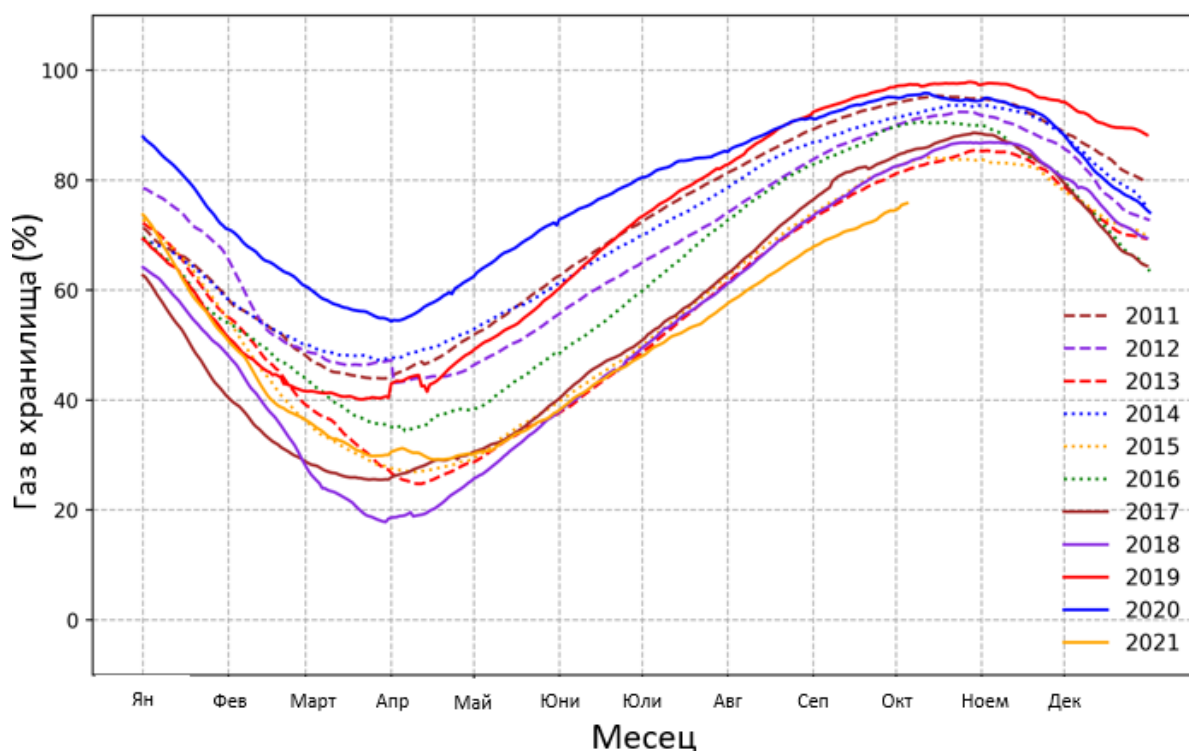
Запасите от газ в Европа в момента са малки¹⁴ и изглежда целесъобразно рисковете по отношение на предлагането да бъдат разглеждани в контекста на зима, която е сходна с предишната. И все пак, промяната на времето през зимния сезон е променлива от ключово значение, която трябва да бъде проследявана.

Използване на капацитета за съхранение

¹² Нидерландският индекс TTF Gas Futures, който в момента е около 90 евро за MWh, прогнозира цена от 50 евро за MWh през април 2022 г.

¹³ За година напред: 42 евро за MWh, за две години напред: 35 евро за MWh, за три години напред: 32 евро за MWh.

¹⁴ Към момента запасите от газ в ЕС възлизат на малко над 75 %, което е под наблюдаваното средно ниво от 90 % през изминалите 10 години. Към 3 октомври 2021 г.

Източник: Gas Infrastructure Europe

Регламентът на ЕС, уреждащ сигурността на доставките на природен газ¹⁵, определя рамката за подготвеността на ЕС при извънредни ситуации и за неговата устойчивост при прекъсвания на доставките на газ. В него се предвиждат обмен на информация, регионално сътрудничество и изготвяне на планове за действие в извънредни ситуации. Регламентът съдържа също механизъм за солидарност, който може да бъде задействан в извънредни ситуации на газова криза. Комисията редовно следи сигурността на мрежата за доставки на газ и непрестанно наблюдава ситуацията на регионално равнище.

В средносрочен план колебанията на цените могат да продължат и не е изключено в бъдеще да настъпят временни резки промени, тъй като световното предлагане и търсене невинаги могат да бъдат безпрепятствено съчетани заради геополитически, технологични и икономически фактори.

Предвижда се световното търсене на електроенергия да нарасне с приблизително 5 % през 2021 г. и 4 % през 2022 г. в резултат на икономическото възстановяване в световен план. Търсенето на електроенергия в Европа се очаква да се увеличи с почти 2 % през 2022 г.

¹⁵ Регламент (ЕС) 2017/1938 на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2017 г. относно мерките за гарантиране на сигурността на доставките на газ и за отмяна на Регламент (ЕС) № 994/2010.

3. Набор от мерки, които да помогнат за преодоляване на предизвикателството

Настоящият ценови скок изисква бързи и координирани ответни действия. Действащата правна уредба дава възможност на ЕС и неговите държави членки да предприемат такива действия с цел преодоляване на последиците от внезапни колебания на цените.

Непосредствените ответни действия следва да дадат приоритет на целенасочени мерки, които могат бързо да смекчат последиците за уязвимите групи, лесно да бъдат адаптирани, когато ситуацията за тези групи се подобри, не пречат на динамиката на пазара и не намаляват стимулите за преход към икономика без въглерод. В средносрочен план действията в сферата на политиката следва да се съсредоточат върху по-ефикасното използване на енергията от страна на ЕС, намаляването на зависимостта му от изкопаеми горива и засилването на устойчивостта му на скокове в цените на енергията, като същевременно се осигурява чиста енергия на достъпна цена за крайните потребители.

3.1. Незабавни мерки за защита на потребителите и предприятията

Двайсет държави членки са предприели или обмислят да предприемат мерки, като често целта е да се намалят последиците за най-уязвимите, за по-малките предприятия и за енергоемките отрасли. Това включва въвеждането на пределни цени и временни данъчни облекчения за уязвимите потребители на енергия или ваучери и субсидии за потребителите и предприятията.

Тези незабавни мерки могат да бъдат частично **финансирани от приходите от търгове за квоти по схемата на ЕС за търговия с емисии, от налози и данъци върху цените на енергията и от екологични данъци.** В сегашния контекст по-голям дял от приходите по схемата на ЕС за търговия с емисии от очакваното може да се използва за финансиране на непредвидените нужди от целенасочена социална помощ. От 1 септември 2020 г. до 30 август 2021 г. приходите от търгове за квоти по схемата на ЕС за търговия с емисии¹⁶ възлизат на 26,3 милиарда евро.

3.1.1. Спешно подпомагане на доходите и предотвратяване на прекъсване на връзката с енергийната мрежа

Държавите членки могат да извършват конкретни социални плащания в подкрепа на най-изложените на риск групи, за да им помагат при плащането на сметките за

¹⁶ Въпреки че средствата по схемата за търговия с емисии следва да се използват основно за подпомагане на по-нататъшното намаляване на емисиите чрез инвестиции в мерки за енергийна ефективност, в енергийния преход и в иновации, насочени към чисти технологии, съгласно член 10, параграф 3 от Директивата за схемата за търговия с емисии (Директива 2009/29/ЕО) държавите членки могат да използват приходите от схемата за предоставяне на финансова подкрепа с цел преодоляване на социалните последици за домакинствата с ниски и средни доходи.

енергия в краткосрочен план, или да предвидят подпомагане за повишаване на енергийната ефективност, като едновременно с това гарантират ефективното функциониране на пазара. Това може да бъде под формата на еднократни плащания, за да се запази стимулът за намаляване на енергийното потребление и за инвестиции в икономии на енергия.

В допълнение¹⁷ държавите членки могат да въведат предпазни мерки за **предотвратяване на прекъсване на връзката** с енергийната мрежа или да отсрочат временно плащанията, когато потребителите срещат затруднения да плащат сметките си. В началото на пандемията от COVID-19¹⁸ няколко държави членки въведоха такива мерки, които понастоящем могат да бъдат удължени.

Въз основа на миналогодишната препоръка относно енергийната бедност¹⁹ **Комисията ще прикани представители на държавите членки и енергийните регулатори да обсъдят как най-добре да бъдат защитени уязвимите потребители.** Това ще даде възможност на държавите членки да обменят добри практики и да се съсредоточат повече върху мерки за справяне с енергийната бедност съгласно съответните политики на ЕС като енергийната ефективност и вълната на саниране.

Държавите членки биха могли:

- **да предвидят ограничени във времето мерки за компенсиране и пряко подпомагане на крайни потребители в положение на енергийна бедност,** включително групи, изложени на риск от енергийна бедност, например чрез предоставяне на ваучери или плащане на части от сметката за енергия, като тези мерки ще се финансират, наред с другото, от приходи от схемата за търговия с емисии;
- **да въведат и/или да запазят в сила предпазни мерки за предотвратяване на прекъсване на връзката с енергийната мрежа** или да отсрочат временно плащанията;
- **да обменят най-добри практики** и да координират помежду си мерки посредством Координационната група по въпросите на енергийната бедност и уязвимите потребители към Комисията.

¹⁷ Съгласно законодателството на ЕС въвеждането на регулирани цени на дребно за домакинствата в положение на енергийна бедност и уязвимите домакинства е разрешено единствено при извънредни обстоятелства и подлежи на строги условия. Регулираните цени изпращат разнопосочни сигнали по отношение на инвестициите в производството и лишават потребителите от правомощия.

¹⁸ Специални мерки във връзка с COVID-19 за защита на уязвимите потребители: националните правителства и енергийните регулатори временно спряха да прилагат процедурата за прекъсване на връзката с енергийната мрежа заради неплатени сметки за енергия. В допълнение към мерките на правителствата редица енергийни дружества в ЕС стартираха доброволни инициативи за подпомагане на потребителите, например въвеждане на договорености за плащане и на политика на непрекъсване на връзката с енергийната мрежа.

¹⁹ Препоръка (ЕС) 2020/1563 на Комисията от 14 октомври 2020 г. относно енергийната бедност.

3.1.2. Данъчно облагане

Данъците и налозите осигуряват приход, с който да се компенсират най-уязвимите домакинства и да се преодолее енергийната бедност, като същевременно се осигуряват стимули за инвестиции във възобновяеми източници на енергия и за подпомагане на екологичния преход.

Таксите и налозите²⁰ върху цените на дребно на електроенергията и газа се различават значително. Те представляват средно 42 % от цената на електроенергията за домакинствата, 30—34 % от цената на електроенергията за промишлеността, 32 % от цената на газа за домакинствата и 13—16 % от цената на газа за промишлеността. Директивата на ЕС за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията²¹ и Директивата за ДДС²² дават известна гъвкавост на държавите членки. Директивата за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията позволява на държавите членки да освобождават от данъчно облагане или да прилагат намалена данъчна ставка за облагане на електроенергията, природния газ, въглищата и твърдите горива, използвани от домакинствата. Държавите членки могат да прилагат освобождаванията от данъчно облагане или намаляванията на нивото на данъчно облагане пряко посредством диференцирани данъчни ставки или чрез възстановяване на цялата или част от сумата от данъчно облагане. **Намалените ставки** трябва да бъдат целенасочени и да не водят до нарушаване на пазара. Държавите членки могат да решат да приложат намалени ставки на ДДС за енергийните продукти, при условие че спазват минимумите, посочени в Директивата на ЕС относно ДДС²³, и проведат консултации с Комитета по ДДС на ЕС.

Някои държави членки използват допълнителните данъчни приходи за предоставянето на еднократна компенсация за уязвимите домакинства. Други използват част от приходите от екологични данъци, за да финансират системите за социална закрила. Държавите членки, в които налозите за субсидии за производство на енергия от възобновяеми източници съставляват значителен дял от цената на дребно на електроенергията, могат да обмислят възможността за финансиране на такива политики с публични приходи, различни от сметките за електроенергия. Ползата от това е, че уязвимите потребители ще бъдат освободени от задължението да плащат значителна част от сметката си за енергия.

С предложението за преразгледана Директива за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията, представено през юли 2021 г., се целят модернизиране на данъчното облагане на енергийните продукти и електроенергията чрез

²⁰ Такива данъци и налози включват по-специално акцизи върху енергийните продукти и електроенергията и данък върху добавената стойност (ДДС), които са хармонизирани на равнището на ЕС, както и други национални екологични данъци и налози за финансирането на инвестиции във възобновяеми източници на енергия, необходими за екологичния преход.

²¹ Директива 2003/96/ЕО на Съвета от 27 октомври 2003 г. относно реструктурирането на правната рамката на Общността за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията.

²² Директива 2006/112/ЕО на Съвета от 28 ноември 2006 г. относно общата система на данъка върху добавената стойност.

²³ Понастоящем в Съвета тече преглед на правната уредба относно ставките на ДДС.

привеждането му в съответствие с целите на ЕС относно климата и постигане на социална справедливост. Преразгледаната директива стимулира инвестициите във възобновяеми енергийни източници и използването им и предвижда възможност за целенасочени освобождавания от данъци с цел подкрепа на уязвимите домакинства и домакинствата в положение на енергийна бедност, особено по време на прехода към по-чиста енергийна система.

Държавите членки биха могли:

- да намалят данъчните ставки за уязвимото население за ограничено време и целенасочено;
- да обмислят възможността схемите за стимулиране на възобновяеми енергийни източници да се финансират не от налози, а от източници, които не са свързани със сметката за електроенергия.

3.1.3. Държавна помощ

Мерките от общ характер, които помагат поравно на всички потребители на енергия, не представляват държавна помощ. Такива неизбирателни мерки могат например да бъдат под формата на намаляване на данъците или налозите или по-ниска цена за доставката на природен газ, електроенергия или централно отопление. Доколкото държавната намеса се определя като помощ, тези мерки могат да се считат за съвместими с правилата за държавната помощ, ако отговарят на определени изисквания. Например държавите членки могат да въведат помощ под формата на намаляване на хармонизираните екологични данъци до минимумите, определени в Директивата за данъчно облагане на енергийните продукти и електроенергията, без предварително да уведомяват Комисията за това.

За да се помогне на предприятията или промишлените отрасли да се адаптират своевременно и да участват пълноценно в енергийния преход, могат да се използват по-целенасочени мерки за подпомагане. Спазването на правилата за държавната помощ и международните правила за субсидиите ще гарантира, че тези мерки не нарушават неоправдано конкуренцията, нито предизвикват разпокъсване на вътрешния пазар. Предоставянето на помощ трябва да бъде неутрално по отношение на технологиите и да не води до дискриминирането²⁴ на предприятия в сходна ситуация. Освен това то трябва да не застрашава ефикасността на съществуващите пазарни механизми (в това число схемата на ЕС за търговия с емисии), както и да съответства на общите цели за декарбонизация и на целите, съдържащи се в националните планове по енергийните въпроси и климата.

Необходимо е да се насърчават дългосрочните споразумения за закупуване на енергия от възобновяеми източници. Те могат да донесат ползи както за потребителите на

²⁴. В съответствие с регламентите за групово освобождаване и насоките относно държавната помощ всяка държавна намеса следва да бъде прозрачна и недискриминационна и да се основава на обективни и пропорционални критерии.

електроенергия за промишлени цели, така и за производителите на енергия от възобновяеми източници. Става въпрос за дългосрочен договор между производител и купувач на електроенергия, които се договарят помежду си да купят и продадат определено количество електроенергия от възобновяеми източници на определена цена, договорена за по-дълъг период от време. Тези споразумения дават сигурност на производителя за определен приход, докато потребителят, от своя страна, се възползва от стабилна цена на електроенергията. Комисията ще работи с държавите членки, за да улесни създаването на по-широк пазар за споразуменията за закупуване на енергия, произведена без въглеродни емисии, отвъд големите предприятия, като се включат и МСП, например чрез обединяване на потребностите на крайните потребители, преодоляване на съответните административни пречки или предоставяне на стандартни договорни клаузи. В краткосрочен план съпътстващи мерки, като намиране на партньори, осигуряване на стандартни договори и отстраняване на риска чрез финансовите продукти InvestEU, могат да спомогнат за навлизането на такива споразумения.

Държавите членки биха могли:

- **да предприемат мерки за намаляване на разходите за енергия за всички крайни потребители на енергия;**
- **да предоставят помощ на дружества или отрасли за преодоляване на кризата** при пълно спазване на рамката за държавната помощ, като същевременно използват, когато е уместно, възможността за гъвкавост, предвидена в рамката, и насърчават прехода към прекратяване на употребата на изкопаеми горива;
- **да улеснят по-широкия достъп до споразумения за закупуване на енергия от възобновяеми източници** отвъд големите предприятия, като се включат и МСП, например чрез обединяване на потребностите на крайните потребители в съответствие с правилата относно конкуренцията;
- да окажат подкрепа за споразумения за закупуване на енергия посредством съпътстващи мерки, като намиране на партньори, осигуряване на стандартни договори и отстраняване на риска чрез финансовите продукти InvestEU.

3.1.4. Засилване на надзора на пазара

В настоящия контекст на високи цени е по-важно от всякога рисковете за сигурността на доставките да се предвидят и да се гарантират прозрачността и целостта на функционирането на пазарите, като се разсеят опасенията за манипулативни практики или злоупотреби, включително по отношение на случващото се понастоящем. Това изисква мобилизиране на всички начини за мониторинг и правоприлагане на пазара, с които Комисията разполага, в сътрудничество с държавите членки.

ЕС разполага със силен и стабилен инструмент, чрез който може да се установи манипулиране на пазара — Регламента относно интегритета и прозрачността на енергийния пазар (REMIT). **С REMIT се създават условия за повишаване на**

прозрачността и интегритета и в крайна сметка се защитават интересите на дружествата и потребителите.

В общественения дебат относно скока на цените на енергията се появи опасение за евентуално нарушаване на конкуренцията от страна на дружества, извършващи дейност на европейските пазари на газ. Понастоящем за Комисията е приоритет да разследва всички твърдения за възможно антиконкурентно търговско поведение от страна на дружества, които произвеждат и доставят природен газ за Европа²⁵. Комисията работи в тясно сътрудничество с националните органи за защита на конкуренцията на държавите членки в рамките на Европейската мрежа по конкуренция. Инструментите на ЕС за търговска защита също могат да бъдат от полза за осигуряването на открита и честна конкуренция между енергоемките дружества в трети държави и тези със седалище в ЕС.

Възникнаха и въпроси относно функционирането на европейския пазар на въглеродни емисии и причините за тяхното поскъпване. От скорошната пазарна информация обаче не може да се заключи, че спекулациите са основен двигател на цената на **пазара на въглеродни емисии**. Докладите на Европейския орган за ценни книжа и пазари (ESMA) от средата на септември 2021 г. показват, че по-голямата част от позициите (над 90 %) се заемат от субекти със задължения за спазване на изискванията по схемата за търговия с емисии, както и от банки, които играят важна роля за обслужване на нуждите от хеджиране на дружествата, обвързани с подобни задължения. Участието на финансови субекти на пазара увеличава ликвидността, което намалява натиска върху цените.

Справедливото ценообразуване и интегритетът на европейския пазар на въглеродни емисии са гарантирани от строг режим на надзор, приложим и за други финансови пазари²⁶. Участието на финансови субекти на пазара на въглеродни емисии следва да увеличи ликвидността, като по този начин ще спомогне за намаляване на нестабилността и натиска върху цените. За да проучи по-подробно моделите на търговско поведение и потенциалната необходимост от целенасочени действия, **Комисията ще поиска от ESMA до 15 ноември да извърши първоначална предварителна оценка** на търговията с квоти за емисии, а до началото на 2022 г. да изготви анализ на тази търговия. Вследствие на това Комисията ще прецени дали са необходими допълнителни регулаторни действия за някои търговски практики.

Комисията:

- **ще разследва индикациите за евентуално антиконкурентно поведение на енергийния пазар;**

²⁵ Търговското поведение предполага, че дружествата могат самостоятелно да вземат решения, без да бъдат принуждавани да действат по определен начин по закон.

²⁶ Надзорът на пазара се извършва от финансовите регулатори на 27 държави членки под координацията на Европейския орган за ценни книжа и пазари (ESMA).

- ще изпрати искане до **ESMA** да засили още повече мониторинга на развитията на европейския пазар на въглеродни емисии;
- ще гарантира за ефективното прилагане на REMIT съвместно с Агенцията на Европейския съюз за сътрудничество между регулаторите на енергия (ACER) и националните органи.

3.1.5. Участие на международни партньори

Като се има предвид глобалният характер на настоящия скок на цените, международното сътрудничество в областта на доставките, преноса и потреблението на природен газ може да спомогне за контролирането на неговите цени. Комисията води диалог с основните държави — производители и потребители на природен газ, за да улесни търговията с природен газ. Целта на диалога с нашите международни партньори е да се повишат ликвидността и гъвкавостта на международния пазар на газ, за да се осигурят достатъчни и конкурентни доставки на природен газ.

Комисията:

- **ще засили международните си дейности в областта на енергетиката**, за да се гарантират прозрачността, ликвидността и гъвкавостта на международните пазари;
- **ще представи в началото на 2022 г. международна стратегия за ангажираност в областта на енергетиката**, в която, наред с другото, ще бъдат разгледани действията, необходими за гарантиране на сигурността и конкурентоспособността на международните енергийни пазари по време на текущия енергиен преход.

3.2. Средносрочни мерки

Настоящото неочаквано покачване на цените хвърля светлина върху някои неизвестни в протичащия в световен мащаб преход към чиста енергия.

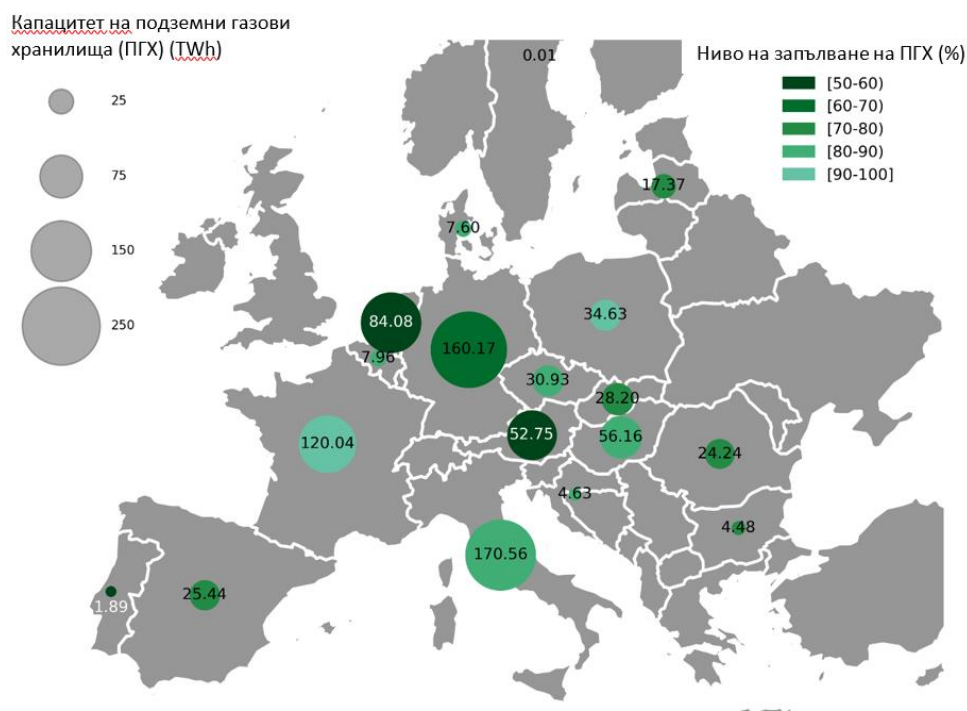
Правейки си изводи от тази криза, ЕС следва да обмисли мерки, които, без да оказват непосредствено въздействие върху настоящата ситуация, ще подсилят готовността за евентуални бъдещи ценови сътресения, ще повишат пазарната интеграция и устойчивост, ще дадат повече права на потребителите, ще подобрят достъпа до енергия на достъпни цени и ще намалят зависимостта от нестабилните изкопаеми горива.

ЕС ще продължи да разработва мерки за улесняване на развитието на енергийна система с голям дял на възобновяема енергия, включително чрез подходящо съхранение, трансгранични междусистемни връзки, базово и гъвкаво производство на електроенергия, като по този начин се компенсира евентуален временен недостиг или излишък на доставки.

3.2.1. Капацитет за съхранение и устойчива енергийна система в ЕС

Неотдавнашните събития ни напомнят, че **устойчивостта на европейската енергийна система** придобива все по-голямо значение, тъй като в енергийната система на ЕС се използва повече децентрализирана енергия от възобновяеми източници, а изкопаемите горива постепенно се премахват. Мерките за сигурност на доставките и готовност за справяне с рискове трябва да са подходящи за прехода към чиста енергия.

Настоящата ситуация на пазара на газ показва, че равнището на **съхранение на газ** продължава да бъде важна променлива. **Понастоящем не се извършва съхранение във всички държави — членки на ЕС.** В около половината от държавите членки използването на съхранявания газ е подкрепено от национални задължения, като например стратегически резерви, използвани в случай на извънредна ситуация. Един по-интегриран европейски подход би могъл да оптимизира разходите и ползите от съхранението на газ на територията на ЕС, за да спомогне за смекчаване на нестабилността на цените на енергията.

Източник: карта, разработена от Съвместния изследователски център (JRC) въз основа на данни от Gas Infrastructure Europe (GIE)

Комисията планира да преразгледа през декември 2021 г. Регламента за гарантиране на сигурността на доставките на газ. В този контекст устойчивостта на пазара на газ в ЕС би могла да бъде засилена, например чрез разпоредби за по-лесен достъп до капацитет за съхранение през границата, включително на възобновяеми и нисковъглеродни газове. Комисията би могла да проучи потенциалните ползи от пазарни механизми за подкрепа (напр. чрез търгове), за да гарантира, че наличният капацитет за съхранение на газ се използва оптимално. В този контекст от ключово значение е също така държавите членки да въведат необходимите технически, финансови и правни договорености за трансгранично снабдяване с газ.

Комисията също така ще проучи възможните ползи от **съвместното възлагане на обществени поръчки за допълнителни запаси** от газ от страна на регулираните субекти или националните органи, за да се даде възможност за обединяване на силите и създаване на стратегически резерви. Участието в схемата за съвместно закупуване ще бъде доброволно и схемата следва да бъде структурирана по такъв начин, че да не пречи на функционирането на вътрешния енергиен пазар и да е в съответствие с правилата за конкуренция.

Въз основа на Регламент (ЕС) 2017/1938 относно мерките за гарантиране на сигурността на доставките на газ Комисията възнамерява скоро да приеме делегиран акт за създаване на нови **трансгранични регионални групи за оценка на риска по отношение на газа**. Групите за оценка на риска ще анализират рисковете през следващите четири години и ще консултират държавите членки и Комисията относно мерките за правилно управление на тези рискове. Особено внимание ще бъде обърнато на регионите с необичайно ниска степен на съхранение. Групите за оценка на риска също така ще направят оценка на възможността за съвместни регионални договорености за доброволно съхранение.

Както беше обявено в съобщението на Комисията от април 2021 г., Комисията ще приеме допълнителен делегиран акт към Регламента на ЕС за таксономията, който ще се прилага и по отношение на дейности, които все още не са обхванати от Делегирания акт за таксономията на ЕС в областта на климата. След като премине настоящия процес на преглед, предвиден съгласно Регламента на ЕС за таксономията, и в съответствие с резултатите от него, този допълнителен делегиран акт ще обхване ядрената енергетика. Този допълнителен делегиран акт ще се прилага и по отношение на природния газ и свързаните с него технологии като преходна дейност, доколкото те попадат в ограниченията на член 10, параграф 2 от Регламента за таксономията на ЕС. В този контекст ще бъдат разгледани ползите от използването на клауза за изтичане на срока на действие за преходните дейности. Комисията ще проучи възможността да предложи законодателство в подкрепа на финансирането на определени икономически дейности, най-вече в енергийния сектор, включително природния газ, които допринасят за намаляване на емисиите на парникови газове по начин, който спомага за прехода към неутралност по отношение на климата, но не отговарят на условията за включване в таксономията.

Съхранението на енергия е все по-важно за енергийния сектор на ЕС и неговата устойчивост. Необходимо е да се използват възможностите, както за кратко- до средносрочно съхранение (батерии), така и за дългосрочно съхранение (Power to X). По-специално увеличаването на съхранението на електроенергия спомага за интегрирането на възобновяемите енергийни източници в системата и за смекчаването на въздействието на пиковото потребление. Това би могло също така да доведе до по-ниски цени на електроенергията по време на пиковите периоди, когато производителите, използващи изкопаеми горива, често определят цената. Необходими са значителни инвестиции в тази област. Комисията ще определи ключови действия на ЕС в подкрепа на **развитието на съхранението на електроенергия** като ключов инструмент за гъвкавост, осигуряващ еднакви условия на конкуренция и подходящи икономически сигнали.

Пазарът на електроенергия в ЕС се основава на ценообразуване по метода на пределните разходи (маржинален анализ) и пазар с плащане по клирингова цена („рау-ас-сlear“), което означава, че всички получават една и съща цена на едро за електроенергията. Тъй като понастоящем електроцентралите, работещи на газ, все още често са необходими за задоволяване на търсенето на електроенергия, цената на газа влияе върху разходите за производство на електроенергия, което, както се вижда понастоящем, има отрицателни последици. Въпреки това по принцип се смята, че модела на ценообразуване по метода на пределните разходи (маржинален анализ) е най-ефективният за либерализираните пазари на електроенергия и най-подходящият за насърчаване на ефективната търговия с електроенергия между държавите членки на пазара на едро. Той също така е специално пригоден за насърчаване на използването на възобновяемите енергийни източници, които водят до понижаване на цените благодарение на своите нулеви оперативни разходи.

Въпреки че все още няма ясни доказателства, че алтернативна пазарна рамка би осигурила по-ниски цени и по-добри стимули, **Комисията ще възложи на Агенцията за сътрудничество между регулаторите на енергия (ACER) да оцени ползите и недостатъците на сегашната структура на пазара на едро на електроенергия**, включително способността на пазара да се справя със ситуации на изключителна нестабилност на цените на пазарите на газ и наличните мерки за ограничаване на подобни ситуации, като същевременно се гарантира икономически ефективен преход към енергийна система с нулеви нетни въглеродни емисии. Освен това Комисията ще поиска от Агенцията да направи препоръки, които ще бъдат анализирани с оглед на предприемането на последващи действия, ако е уместно. Междувременно Комисията ще поиска от ACER да направи предварителна оценка на ситуацията на пазара на електроенергия, за която Агенцията ще докладва до средата на ноември.

Освен това е важно също така да се адаптира устойчивостта на енергийната система към новите променящи се заплахи, като например киберзаплахите или екстремните метеорологични явления. До края на 2022 г. Комисията ще предприеме действия за допълнително повишаване на **устойчивостта на критичната енергийна инфраструктура** с оглед на новите променящи се заплахи. Тези действия ще включват нови правила относно киберсигурността на електроенергията, напълно хармонизирани с хоризонталното законодателство в областта на киберсигурността²⁷, препоръка на Комисията за хармонизиран подход за определяне на критичната енергийна инфраструктура, обмен на информация и налични възможности за финансиране на устойчивостта на критичната енергийна инфраструктура. Сред действията ще бъде и създаването на постоянна европейска група от оператори и органи относно устойчивостта на енергийната инфраструктура.

Комисията също така ще проучи евентуалните ползи от напълно съгласуваните регионални или общоевропейски пазари на дребно. Данните²⁸ показват, че с по-силното трансгранично съгласуване на правилата и практиките на пазара на дребно се стимулира

²⁷ COM/2020/823 final, Предложение за Директива на Европейския парламент и на Съвета относно мерки за високо общо ниво на киберсигурност в Съюза и за отмяна на Директива (ЕС) 2016/1148.

²⁸ https://ec.europa.eu/info/news/commission-publishes-report-barriers-eu-retail-energy-markets-2021-feb-23_bg

трансграничната конкуренция и се спомага за поддържането на цените под контрол. Това съгласуване ще се основава на два важни текущи документа — Актовете за изпълнение на оперативната съвместимост. Както и при свързването на пазарите на едро на електроенергия, подобно съгласуване на пазара би могло първоначално да се осъществи чрез сътрудничество между отделните държави членки, като с течение на времето се премине към напълно интегриран вътрешен енергиен пазар за потребителите.

Иновациите са важен компонент за осигуряването на устойчива енергийна система на ЕС. Европа е на челна позиция по отношение на новосъздадените предприятия с новаторски решения за устойчива енергия, вариращи от дълбочинна геотермална енергия до водород. Държавите членки и ЕС следва да работят заедно, за да улеснят въвеждането на новаторските решения.

Комисията:

- ще предложи регулаторна рамка за пазара на газ и водород до декември 2021 г.;
- ще обмисли евентуално преразглеждане на Регламента относно сигурността на доставките, за да се гарантира по-ефективното функциониране на **съоръженията за съхранение на газ** в рамките на единния пазар, и ще сключи необходимите договорености за солидарност;
- ще приеме до ноември 2021 г. регламент за създаване на нови **трансгранични регионални групи за оценка на риска по отношение на газа**, които да анализират рисковете и да дадат на държавите членки съвети относно разработването на техните национални превантивни планове за действие и планове за действие при извънредни ситуации;
- ще подкрепи разработването на ориентирано към бъдещето **съхранение на енергия** като ключов инструмент за гъвкавост както за кратко- до средносрочни възможности за съхранение (например оптимизация на потреблението и батерии), така и за дългосрочни такива (например водород);
- ще проучи потенциалните ползи от доброволното **съвместно възлагане на обществени поръчки** за допълнителни запаси от газ в съответствие с регулирането на енергийния пазар и правилата на ЕС в областта на конкуренцията, както и структурата на подобно съвместно възлагане;
- ще приеме правилник за киберсигурността на електроенергията;
- ще възложи на ACER да проучи ползите и недостатъците на сегашната структура на пазара на електроенергия и да даде препоръки, които Комисията ще анализира до април 2022 г.;
- ще проучи евентуалните ползи от инициатива за разработване на напълно съгласувани регионални или общоевропейски пазари на дребно.

3.2.2. Подкрепа за справедлив преход и защита на крайните потребители

Тъй като не може да бъде изключена вероятността за бъдещи скокове на цените на енергията, способността да се оказва подкрепа на уязвимите потребители и

предприятия ще продължи да играе важна роля. Инструментите и инициативите, насочени към подпомагане на справедлив преход, ще бъдат от особено значение.

До края на годината Комисията ще предложи **препоръка на Съвета**²⁹, която ще даде допълнителни насоки на държавите членки относно начините за справяне със социалните и трудовите аспекти на екологичния преход, за да се гарантира неговата справедливост. В тази инициатива ще бъдат посочени съпътстващите политики, необходими за облекчаване на възможните неблагоприятни последици от прехода, свързани с разпределението, както и за реализиране на възможностите, които преходът предлага по отношение на качествени работни места и съпътстващи социални ползи, като например енергия на достъпни цени за всички, като същевременно се смекчават или компенсират неблагоприятните последици от разпределението, ако е необходимо.

С предложения наскоро **Социален фонд за климата** ще се осигури структурен отговор за справяне с енергийната бедност и бедността, свързана с мобилността. По линия на Фонда на държавите членки ще бъде предоставено допълнително финансиране за подобрения в строителството, развитие на инфраструктурата и пряко подпомагане на доходите, което може да помогне на гражданите през началната фаза на екологичния преход. Фондът, в размер на 72,2 милиарда евро, е специално насочен към групи от населението (домакинства, ползватели на транспорт, микропредприятия), които са уязвими на предизвикателствата, произтичащи от предложеното разширяване на търговията с емисии, така че да обхване секторите на строителството и автомобилния транспорт. По линия на Фонда могат да се осигурят ресурси за държавите членки за предоставяне на временно пряко подпомагане на доходите. С предложението за използване на съответстващо финансиране от държавите членки Фондът ще мобилизира 144,4 милиарда евро.

За да участват активно на енергийния пазар, потребителите в ЕС следва да разполагат с по-голяма защита и повече права. По-конкретно потребителите трябва да бъдат по-добре информирани за своето потребление на енергия, както и за възможностите да намалят потреблението си и да **сменят доставчика**, за да намалят разходите си. На потребителите следва да бъде дадена възможност да се свързват с потребителски организации, енергийни агенции и доставчици на услуги за енергийна ефективност, за да получат обратна информация за своето потребление на енергия за даден период от време, както и съвети как да намалят потреблението на енергия и сметките си. Освен това те следва да имат възможност да изградят свой собствен капацитет за производство и съхранение на енергия от възобновяеми източници на достъпни цени и с добра възвръщаемост на инвестициите в качеството си на произвеждащи потребители в децентрализираната енергийна система. Особено внимание ще бъде обърнато на по-нататъшното развитие на енергийните общности със специален акцент върху потребителите, живеещи в селските райони.

²⁹ COM/2021/550 final. Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите „Подготвени за цел 55“ („Fit for 55“): постигане на целта на ЕС в областта на климата до 2030 г. по пътя към неутралност по отношение на климата.

Важна част от пакета за природния газ, изготвен от Комисията през декември, ще бъдат **подобрените разпоредби за потребителите, също и за пазарите на газ**. Комисията обмисля въвеждането на минимални изисквания за договорни условия, по-бърза и безплатна смяна на доставчика и по-добро внедряване на интелигентните измервателни системи, за да се даде възможност на потребителите да се възползват от повече и по-екологосъобразни оферти и да управляват по-добре своите разходи за потребление. Една благоприятна рамка за гражданските енергийни общности на пазара на газ ще даде възможност на потребителите да купуват газ от възобновяеми източници независимо от географското си местоположение и ще донесе ползи за местната икономика. Това ще спомогне за повишаване на общественото одобрение за проекти за газ от възобновяеми източници и за мобилизиране на частни капиталови инвестиции във възобновяеми и нисковъглеродни газове.

Излизането от пазара или неуспехът на даден доставчик могат да имат отрицателни последици за потребителите, които са извън техния контрол. Увеличаването на цените на енергията може да представлява неправомерен натиск, особено върху малките доставчици, предлагащи договори с фиксирани цени. Поради това е необходимо да се улесни достъпът на всички доставчици на енергия, включително малките, до финансовите пазари, така че те да могат да хеджират своите договори срещу бъдещо развитие на цените. За да се коригира това, в законодателството на ЕС е посочено, че държавите членки могат да определят **доставчик от последна инстанция**. Важно е обаче това да не създава морален риск — да се осигурява защита на доставчиците от техните търговски решения за сметка на всички потребители. Във връзка с мерките за подобряване на достъпа на малките доставчици до дългосрочни пазари Комисията ще изясни правилата за защита на потребителите от неуспеха на отделни доставчици и функционирането на схемите за доставчик от последна инстанция.

Комисията:

- ще предложи до декември 2021 г. **препоръка на Съвета** за предоставяне на допълнителни насоки на държавите членки относно начините за справяне със социалните и трудовите аспекти на екологичния преход.

Държавите членки биха могли:

- да **подкрепят овластяването на потребителите**, като им предоставят информация и възможности за участие в енергийния пазар при по-добра защита и по-силна позиция във веригата за доставки на енергия;
- да **назначат доставчик от последна инстанция** в случай на излизане от пазара или неуспех на даден доставчик;
- да подсилят допълнително ролята на потребителите на енергийния пазар, като допринесат за подобряване на реакцията на потреблението и като им дадат възможност да произвеждат собствена електроенергия посредством индивидуални договорености за **енергия от възобновяеми източници и енергийни общности**.

3.2.3. Увеличаване на инвестициите в енергия от възобновяеми източници и в енергийна ефективност

Вятърната и слънчевата енергия имат почти нулеви променливи разходи. При наличието на **повече енергия от възобновяеми източници в енергийната система** най-скъпите изкопаеми горива ще бъдат изтласкани от пазара. Ако всяка година броят часове на използваното количество електроенергия от възобновяеми източници в системата се увеличава, това ще даде възможност да се задоволи цялото търсене, а цените на едро ще бъдат близки до нулата или нулеви — или дори отрицателни³⁰. Като цяло преобладаващото експертно мнение е, че ако всичко друго се запази непроменено, **по-големият брой възобновяеми източници на енергия води до по-ниски пазарни цени на едро**³¹.

Отвъд пазарите на електроенергия общите разходи за редица технологии за енергия от възобновяеми източници са намалели драстично през последните години. Например между 2010 г. и 2020 г. разходите за електроенергия от обществени слънчеви фотоволтаични системи са намалели с 85 %³². В много сектори и за много приложения днес възобновяемите енергийни източници вече са най-евтината форма на енергия, а потребителите в много случаи биха могли да намалят своите сметки за енергия, като се насочат към енергия от възобновяеми източници. Това важи както за промишлеността и услугите, така и за домакинствата, които например могат да инвестират в слънчеви фотоволтаични панели, термопомпи, слънчеви топлинни инсталации или модерни котли на биомаса, като по този начин намалят сметките си за електроенергия и отопление.

За тази цел държавите членки следва да **ускорят издаването на разрешителни**, като улеснят и намалят броя на продължителните и сложни процедури за издаване на разрешителни, които са една от най-големите пречки пред развитието и разгръщането на инфраструктура за чиста енергия. Подпомагането на енергийните общности за потребление на собствена електроенергия и на енергия от възобновяеми източници също би могло да помогне на домакинствата да се възползват от предимствата на по-евтините възобновяеми енергийни източници. Увеличаването на производството на оборудване за възобновяеми енергийни източници е друг решаващ фактор за ускоряване на въвеждането на тези източници.

Новите технологии и цифровизацията предоставят нови възможности за гъвкавост на търсенето. В началото на 2022 г. Комисията ще започне работа по **мрежов кодекс** за премахване на регулаторните пречки пред развитието на гъвкавост на търсенето.

³⁰ Ако някои негъвкави електроцентрали трябва да продължат да произвеждат въпреки отрицателните цени.

³¹ Изчислено е например, че нарастването на електроенергията от възобновяеми източници, ако всичко друго остане непроменено, е причината за намаляването на спот цените на електроенергията с 24 % в Германия за периода 2008—2015 г. и с 35 % в Швеция за периода 2010—2015 г. (Hirth, 2018 г.).

³² Международна агенция за възобновяема енергия, *Разходи за производство на електроенергия през 2020 г.*

Енергийната ефективност намалява потреблението на енергия и съответно разходите за енергия, но изисква инвестиции. Тя е насочена към една от първопричините за енергийната бедност, по-специално чрез подобряване на енергийните характеристики на сградите и уредите. Комисията също така ще внесе предложение за **подобряване на енергийните характеристики на европейския сграден фонд**. С някои мерки за саниране, насочени към социалните жилища, както и с нови правила за държавите от ЕС за измерване и мониторинг на данните за лицата, които изпитват затруднения да плащат сметките си за енергия, тези правила за саниране на сградите ще помогнат за борбата с енергийната бедност.

На равнище ЕС бяха увеличени инвестициите в екологичния преход. Многогодишната финансова рамка за периода 2021—2027 г. заедно с NextGenerationEU са основните инструменти за постигане на бързо възстановяване и екологичен и цифров преход, за да може икономиката ни да поеме курс към устойчив растеж. По линия на **Механизма за възстановяване и устойчивост** от средствата за 22-та плана, одобрени от Комисията, 177 милиарда евро бяха разпределени за инвестиции, свързани с климата³³.

Освен това по-големите и по-интегрирани пазари с трансгранична инфраструктура осигуряват по-добри условия за потребителите. Пълната и ефективна физическа **свързаност** със съседните пазари, както и трансграничният достъп за нови доставчици ще насърчат конкуренцията и ще осигурят доставките на електроенергия на най-конкурентните цени. За да се засили конкуренцията и да се избегне ограничаването, държавите членки следва да продължат да насърчават инвестициите в трансевропейски мрежи въз основа на **проекти от общ интерес**³⁴. Тези проекти предвиждат изграждане на междусистемни връзки и съоръжения за съхранение, премахване на трудностите на национално равнище и модернизиране на преносните и разпределителните мрежи. Комисията ще работи с държавите членки по необходимите мерки за постигане на целта от 15 % междусистемна електроенергийна свързаност до 2030 г. в съответствие със заключенията на Европейския съвет от октомври 2014 г.³⁵

Неотдавна Комисията предложи да се преразгледат **Насоките относно държавната помощ за опазване на околната среда и за енергетика**, за да се увеличат възможностите на държавите членки да предоставят финансова подкрепа за опазването на климата и декарбонизацията на цялата икономика. С новите правила, които се очаква да влязат в сила през следващата година, ще се намали използването на изкопаеми горива, ще се предотврати блокирането на активи, ще могат да се въведат схеми за финансиране на нови технологии, като например съоръжения за съхранение и

³³ Докладваните разходи по Механизма за възстановяване и устойчивост са прогнозни оценки на Комисията въз основа на данните за проследяване на климата, публикувани като част от анализите на Комисията на планове за възстановяване и устойчивост. Докладваната сума обхваща 22-та национални плана за възстановяване и устойчивост, оценени и одобрени от Комисията до 5 октомври. Тя ще се промени с оценката на повече планове.

³⁴ https://ec.europa.eu/energy/topics/infrastructure/projects-common-interest_bg

³⁵ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-169-2014-INIT/bg/pdf>

водород от възобновяеми източници, и ще се улесни финансирането на мерки за енергийна ефективност.

Държавите членки следва:

- да ускорят провеждането на търгове за енергия от възобновяеми източници и да осигурят бързото и цялостно изпълнение на съответните инвестиции по линия на **Фонда за възстановяване и устойчивост**;
- да ускорят издаването на разрешителни, като намалят продължителните и сложни процедури за издаване на разрешителни, които са една от най-големите пречки пред развитието и внедряването на инфраструктура за чиста енергия;
- да увеличат производството на оборудване за възобновяеми енергийни източници, което е друг решаващ фактор за ускоряване на въвеждането на възобновяеми енергийни източници;
- да увеличат инвестициите в енергийна ефективност и в енергийни характеристики на сградите, което намалява потреблението на енергия и разходите за енергия и намалява натиска върху енергийните пазари;
- да увеличат инвестициите в трансевропейски мрежи въз основа на проекти от общ интерес, за да се избегне ограничаването. Тези проекти предвиждат изграждане на междусистемни връзки и съоръжения за съхранение, премахване на трудностите на национално равнище и модернизиране на преносните и разпределителните мрежи.

Комисията:

- ще издаде през 2022 г. насоки за ускоряване на процедурите за издаване на разрешителни за енергия от възобновяеми източници и ще продължи да работи в тясно сътрудничество с националните администрации за идентифициране и обмен на добри практики;
- ще започне работа в началото на 2022 г. по разработването на мрежов кодекс за гъвкавост на търсенето;
- ще приключи преразглеждането на **Насоките за държавната помощ в областта на околната среда и енергетиката** с цел да улесни постигането на целите на Европейския зелен пакт при най-ниски разходи, като се улеснят инвестициите в енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници;
- ще продължи да подпомага държавите членки да използват по най-добрия начин наличните финансови ресурси в бюджета на ЕС и NextGenerationEU.

4. Заключение

Целта на мерките, описани в настоящото съобщение, е да се отговори на настоящия скок в цените на енергията и да се допринесе за постигането на социално справедлив и устойчив енергиен преход. Комисията ще следи отблизо развитието на ситуацията през следващите месеци.

Държавите членки могат да действат и вече предприемат редица мерки, свързани с данъчното облагане, прякото подпомагане на доходите и други целенасочени и ограничени във времето мерки за предоставяне на краткосрочно облекчение на проблемите, които ценовият скок създава за някои. На равнище ЕС в средносрочен план могат да бъдат предприети редица допълнителни мерки по отношение на съхранението, пазарната интеграция и енергийните общности, за да се осигурят по-устойчиви енергийни пазари, по-добре подготвени за нестабилността и предизвикателствата на прехода. Напредъкът в областта на енергийната ефективност и мерките за модернизиране на енергийната система ще доведат до намаляване на сметките за енергия в дългосрочен план.

Европейската политика в областта на енергетиката, околната среда и климата, финансирането, предоставяно по линия на различни програми на ЕС, както и неотдавнашните предложения на Комисията, изложени в Съобщението „Подготвени за цел 55“, са предназначени за създаването на устойчив енергиен сектор в дългосрочен план. Европейският съюз е твърдо ангажиран с прехода към неутралност по отношение на климата и с декарбонизацията на енергийната система чрез заместване на изкопаемите горива с енергия от възобновяеми източници, което съответно би довело до намаляване на зависимостта ни от вноса на енергия.

Ясните ангажименти за инвестиране в неутрални по отношение на климата енергийни решения във всички държави членки ще спомогнат за намаляване на нестабилността на цените на енергията и на дисбалансите в търсенето и предлагането на енергия, предизвикани от промените на международните цени на изкопаемите горива и други външни фактори. Неутралните по отношение на климата енергийни решения са от съществено значение за поддържането на достъпни цени на енергията за всички потребители.

Успешният екологичен преход ще доведе не само до използването на чиста енергия, но и до по-голяма енергийна ефективност и различно използване. Неотдавнашните събития подчертават значението на ангажимента на ЕС за значително намаляване на емисиите на парникови газове и потреблението на изкопаеми горива. Мерките трябва да бъдат ускорени както от регулаторна, така и от инвестиционна гледна точка. **Преходът към чиста енергия е най-добрата застраховка срещу ценови сътресения като това, което изпитва ЕС сега. Време е да побърза.**